

Q. D. B. V.

RESOLUTIO

Aphor. X. Sect. VI.

MAGNI HIPPOCRATIS COI,

*in quo
traditur*

PROGNOSIS CEPHALÆÆ,

CONSENSU ET AUTORITATE INCLY-
TÆ FACULTATIS MEDICÆ

in

ALMA SALANA

*publicæ Philiatricorum censura exposita,**à*

PRÆSIDE

JOHANNNE PHILIP- PO STRUVIO,

MED. DOCT.

RESPONDENTE

JOANNE FRANCO,

ULMENSIS,

in

ACROATERIO MEDICORUM,

*Ad diem Jun. Anni M. DC. LXXVI.**horis consuetis,*

TYPIS GOLLNERIANIS.

*Nobilissimis, Excellentissimis, maxime Reverendo, Amplissimis, Consul-
tissimis, Praclarissimis, Consiliorum Gravitate, Eruditione,
& Morum Integritate Spectatissimis*

DN. JO. MATTHAEO

Neubronner/Ærarii Publ.Quæstori Amplissimo.

DN. MARCO TOBIAE

Neubronner/J.U. D. Celeberrimo, Reipubl. Ul-
mens. Consiliario Prudentissimo.

DN. TOBIAE Neubronner/

Mercat. Trib. Præposito Spectatissimo.

Nobilissimi
Legati Neu-
bronneriani
Administra-
toribus Fide-
lissimis

DN. M. MARCO Bollaib/

Reverend. Minist. Ulm. Sen. Scholarchæ Biblio-
thecario, & Consist. Matrim. As-
sessori Gravissimo.

DN. VITO Marchtaler/

Scholæ Ulm. Visit. & Trib. Merc. Præposito
Laudatissimo.

DN. VVOLFEG. FRIDER.

Stromener/Reip. Ulm. Archigrammateo fide-
lissimo.

Nobilissimi
Legati
Ovveriani
Administra-
toribus Be-
nignissimis.

**DOMINIS SUIS PATRONIS & PROMOTORIBUS
OBSERVANTISSIMIS**

EXERCITIUM HOCCE MEDICUM

*In perpetuam studiorum suorum commentationem, ea, qua par est,
animi submissione sacrum esse voluit*

deditissimus cliens

JOANNES FRANCUS.

J. J.

Tomni animali, homini imprimis, nihil acceptius, nihil gratius, nihil jucundius, nihilque naturæ magis conveniens & ablandiens, voluptate : ita vicissim nihil tristius, nihil sævius, nihil communius, nihil familiarius, & naturæ magis repugnans, eandemque destruens & evergens, dolore.

Alius enim his, alius aliis exagitatur & divexatur. Inprimis autem dolores capitis adeò frequentes sunt, ut paucissimi sint homines, qui his non aliquando laboraverint vel laborent. Ex illorum numerò illi diuturni dolores, Cephaleæ nimirum, sæpius etiam corpus humanum afficiunt, de quorum solutione *divinus senex Hippocrates sect. VI.* egregium nobis proponit Prognosticon, quod sequentibus continetur verbis.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον, ἢ ὑδὼρ ἢ αἷμα ῥυέν κτ' τὰς εἴνας, ἢ κτ' τὸ σῆμα, ἢ κτ' τὰ ὠτα λύει τὸ νύκνημα.

Capite dolenti & vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens, morbum solvit.

Quem aphorismum, pro ingenii modulò illustratum, CONSENSU GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ dissertationis locò ventilandum exhibeo. Cum verò citra divinum auxilium nihil in re tam arduâ præstare valeamus, rogamus te, Æterne Deus, ut

Spiritus tui Sancti gratiā nobis elementissime adesse velis,
quò omnia in tui nominis gloriam, & salutem, ægroto-
rum cedant ac vergant.

PARS PRIOR
EXHIBENS AFFECTUM, DE CUJUS
EVENTU HIPPOCR. IN PROPOSITO
APHOR. AGIT.

AD resolutionem propositi Aphorismi me nunc
confero, cujus verba initialia sequentibus conti-
nentur verbis:

κεφαλήν πονέοντι, capite laboranti &c. Ex quibus
patet loqui hic Hipp. de dolore capitis: Cum vero Hipp. ad-
dat καὶ πῶς πονέοντι & vehementer laboranti, liquet, Hipp. non
de illo dolore capitis loqui, qui Græcis κεφαλαλγία dicitur
& totum caput aut maximam ejus partem occupat, qui
nempe recens, levis & facile solubilis est, nec de ἡμικρανία,
qui dimidium caput, & quidem dextram vel sinistram,
anticam vel posticam ejus partem possidet, neque de cla-
vo & οὖο ubi particula quædam capitis afficitur; sed de cō,
de quò For. lib. 9. obs. 24. loquitur, de Cephalea nimirum, qui
dolor inveteratus est, gravis, vehemens, difficulter solubi-
lis, acutus, pulsatorius, id quod addita in textu vocula πῶς,
quæ augmentum significat, indicat.

Cum verò dolor sit tristis sensatio, ἀνία δ' αἰσθησις,
sicut Gal. lib. 2. de loc. aff. dicit, concludo, quòd sit

Cephalea tristis sensatio, diuturna, contumax, vehemens (qui-
bus à Cephalalgia distinguitur) partium capitis internarum sensu-
ræ præditarum, ab inflammatione, aut copia sanguinis vel copi-
osis humoribus, in partes sentientes violenter agentibus, atque ita
continuum solventibus, ortum habens.

Tristem, diuturnam, contumacem, vehementem sensationem
dum dico esse Cephaleam, eo ipso morborum & causarum cam-
pis Cephaleam excludo; symptomatum vero terminis in-
cludo.

Morborum quidem, cum nullam ad eorum naturam permanentiam; sed in ipso fieri suam Essentiam habeat dolor.

Causarum quoque, quia ad earum indolem morbum non antecedit, sed sequitur. *Symptomatum* igitur terminis, quæ morbum & causam, tanquam umbra corpus sequuntur, includendus venit: cum autem horum, veterum & recentiorum suffragio, tres statuuntur ordines, actionum læsarum, excretorum & retentorum & qualitatis mutata, referenda erit *Cephalæa* ad actionis læsæ symptomata; non tamen prorsus abolita: alias non adesset dolor; nec diminuta: ita enim stupor potius oriretur; sed depravata. *Argenterius* quidem & alii lib. de gen. & diff. sympt. cap. 3. dolorem referunt ad actionem auctam. Sed hanc non esse distinctum genus actionum læsarum, explicant inter alios *Senn. libr. 2. instit. part. 3. sect. 1. cap. 3.* & *Vopiscus Fortunatus Plempius fundam. medic. l. 4. cap. 2.*

Hier. Capiuacc. lib. 1. Prax. cap. 19. generis loco ponit sensum corruptum, hoc facile tolerari potest, modo latâ significandi potestate sensatio depravata & corrupta pro una eademque accipiantur.

Dictum etiam, *Cephalæam* esse tristem, diuturnam, contumacem, vehementem sensationem partium capitis internarum sensu tactus præditarum, ad differentiam doloris qui in partibus sensibilibus capitis externis contingit.

Quia igitur *Cephalæa* est tristis diuturna, vehemens, contumax sensatio partium capitis internarum sensu tactus præditarum, inquirendum, in quam parte sensibili capitis interna, (in tali enim excitari *Cephalæam* necesse) excitetur, cum non omnes ejus partes æque sensiles sint, imò quædam illo plane carere videantur.

Varia quidem resecta calvaria oculis observare licet, quibus tamen omnibus subjecti nomen non imponitur; sed ea solum, quæ vel tactus organon sunt, aut hoc gaudent, id merentur. Quibus tactus organon nervus, facile, cum multa horum paria secantibus occurrant, in quo pedem figant, impræsentiarum invenient. Sed causa se excidisse ani-

advertent, quando in nervorum, magnorum præcipue, vulneribus, medullæ sine omni dolore exemptionem videbunt, id quod confirmat *Senn. lib. 1. instit. cap. 12.* Quo ipso etiam facile *Hier. Montalti* opinio evertitur, qui *libr. 1. de hom. sanô* scribit, *proprium & adequatum organon tactus nervum esse.*

Tactus tamen molestiam si percipiant nervi, duplici, quibus investiuntur, à cerebri meningibus productæ, membranæ debent.

Utrum autem ipsa *cerebri substantia* afficiatur, Autores inter se non conveniunt.

Scribit quidem *Gal. de compos. med. secundum loca libr. 2. c. 1.* etiam in *cerebri substantia* fieri sensum & consequenter quoque dolorem.

Ex alterâ parte afferunt rationem *Arist. lib. 2. de part. animal. cap. 7.* qui disertissime scribit, *cerebri substantiam αἰσθητικόν, sensus expertem esse, adeoque etiam doloris.*

Verum enimvero hoc locô assumo distinctionem *Hier. Mercur. lib. 1. Prax. cap. 3.* quando dicit: *cerebri substantiam dupliciter accipi: 1. pro nudâ ac purâ ejus substantia. 2. pro ejus substantiâ membranis amictâ.* Si priori modo sumatur, concedi potest cerebrum dolorem non percipere, quoniam sensu tactus destituitur; si posteriori, particeps est cerebrum doloris, quia etiam particeps est sensus.

Itaque quando *Gal. cerebro dolorem ac sensum tribuit, non de nudâ substantia; sed de illis partibus cerebri, quibus tenuis meninx proxime ad nata est, loquitur, vid. Plat. tom. 2. prax cap. 3.* Quando vero *Arist. lib. 3. hist. anim. cap. 19. & Gal. 1. caus. sympt. cap. 8. cerebrum tactus sensu recte privant, de cerebri substantia nuda ac pura loquuntur, quippe cum cerebri particula in vulneribus capitis profundis citra ullum doloris sensum, à chirurgis sæpius eximatur.*

Rectius igitur *membranosas capitis partes internas* solas, utpote quæ sensu satis exquisito præditæ sunt, adæquatam tactus, & per consequens doloris esse subjectum statuimus: aliis vero partibus non nisi membranis mediantibus, quas
multæ

multæ participant, dolore affici contingit, atque ob id ad oculorum radices, cum à cerebri membranis tunicas accipiat oculi globus, dolores percipiuntur, sicut & externi dolores secundum *Fern. lib. 5. path. cap. 1.* eo pertingunt, quia pericranium, quod membrana est, oculorum cavum succingit. Ita *vena & arteria cerebri in Cephalâ* non afficiuntur, nec *canales aut sinus* dolore affici ratio dicitur, sed si quis excruciat, ille in *membranis*, ex quarum reduplicatione oriuntur, cohibita intra sepimenta doloris causa, contingit, sicut & *callosum corpus* pars cum cerebro communis non nisi involucri beneficio sensu hâc gaudet, quo *fornix*, cum illo sit destituta, caret. Sic *Lucidum* etiam *speculum*, quum ex duplicata tenui menigne sit formatum, dolore afficitur. *Trium ventriculorum* superficies tenui succingitur membrana, quod ut *Bauh. l. 3. anat. c. 13.* ait non nisi diligenti administratione aspicitur, quos & *quartus*, suâ quoque munitus, æmulatur, quæ sanè ut aliarum partium idem doloris fatum experitur: nec *plexui choroidi* qui vasorum minorum in prioribus cerebri ventriculis est complicatio, sensu frui daretur, nisi tenui eos involvisset natura membranâ. *Infundibulum*, tenuiori cerebri membranâ cum sit munitum, sensu quoque munitum, cujus etiam beneficio *glandula pituitaria* ingruentium malorum ictus sentit, & facile ab adhærentibus ad ipsius latera arteriarum carotidum propaginibus illatas perferre cogitur molestias.

Rete mirabile esset immune, nisi membranolum quoque esset, notante *Spigelio lib. X. cap. IV. anat.*

Glandula pinealis, & vermiformes processus, simili ratione etiam afficiuntur.

Perlustrato *subjecto* considerandæ nunc *cause* veniunt, tales diuturnos, vehementes, contumaces dolores inducentes.

Diximus autem supra *Cephalam* ab inflammatione, aut copioso sanguine, vel vitiosis & abundantibus humoribus, (qui enim à flatibus aut alio vitio oriuntur dolores, sunt mitiores,) in partes sentientes violenter agentibus, atque ita continuum solventibus, ortum habere, ex quibus facile licet colligere,
Solutio.

solutionem continui in partibus sentientibus seu membranosis, uti aliorum dolorum omnium, ita etiam Cephalæ esse causam proximam; propinquam vero esse inflammationem, aut copiam sanguinis, vel vitiosorum & copiosorum humorum redundantiam.

Quomodo vero ab his causis continui solutio inferatur, indagare non erit injucundum. Ab inflammatione in capite continuum solvitur, quando nimirum sanguis extravasatus confertim in vicinarum partium substantiam diffunditur, eamque distendit & irritat.

A copia sanguinis continuum solvitur, quando arteriæ capiti plus sanguinis advehunt, quam venæ exportant, unde distenta ob accumulatum sanguinem, & turgida vasa majus spatium occupatura, partium membranosarum continuum, dum subsidere vel cedere coguntur, divellunt: cujus exemplum proponit For. lib. 9. obs. X. it. obs. XI. XIII. LV.

Copiosi denique & vitiosi humores capiti satis tenaciter jam impacti continuum solvunt, quando nimirum meatus capitis obstruunt, vasa distendunt, membranas comprimunt, arrodunt, vellicant, imo ipsis membranis se insinuant. Sic ab humore pituitoso, melancholico, bilioso, continuum in capite solutum fuisse, testatur For. lib. 9. obs. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 25. it. obs. 56. 57.

Ipsa autem generatio & collectio humorum jam excutienda venit.

Tales vitiosi enim & copiosi humores, qui, si satis tenaciter impacti capiti Cephalæam causant, vel in ipso cerebro generantur, vel ab aliis partibus ad cerebrum mittuntur. Nonnunquam enim per ἰδιοπάθειαν in capite originem trahit vitiosus apparatus, deficientibus nimirum nutritionis postulatis. Cum enim cerebrum frigidum sit & juxta Hipp. lib. αὐτὴ σαρκῶν ἀντερόπολις τῆ ψυχρῆς καὶ τῆ κολλώδους, secundum Arist. lib. 2. de part. animal. cap. 7. ψυχρότατον τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων, variis injuriis expositum, si δυσκρασίαν patiatur, ac facultas ob intemperiem debilitetur, vel ob obstructionem & transpirationem prohibitam impediatur, a quo.

aquosam sanguinis partem ad nutriendum ineptam, vel sublimatam vaporum substantiam per vias convenientes excernere, aut admissio alimento, quod sanguis est, perfectionis notam coctione imprimere, aut genitam inde excrementorum saburram expellere nequit; hinc in oris his subsistens cruor, nec in venas progrediens, perit, crassescit, acrimoniam acquirit, & longam excrementorum seriem necit.

Idem & plura ab altero, qui per *συνάθρυν* fit, generationis modo sperare licet mala, materia scilicet ad caput imbecillum transmissa.

Sic *ventriculus*, læsa concoctione; *cor*, læsa sanguificatione; *hepar*, *lien*, *hypochondria*, *renes*, læsa dextra segregatione; *uterus*, suppressio sanguine menstruo, arma plurima ad intestina bella, partibus corporis imbecillioribus præprimis, subministrant: qualia exempla habemus ap *For. lib. 9. obs. 41. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51.*

Via, quam decurrunt humores, & ex quibus ab omnibus partibus in caput ad ejus partes sensiles proveniant, inquirenda.

Eam autem *Harvei* summa industria nobis monstrat. Arteriæ nimirum sunt, quæ sanguinis commercia ad remotissima etiam loca transportant indefinenter, quod in capite simili ratione evenire colligimus, arteriæ enim carotides & cervicales hic reperiuntur, copiose omnem sanguinis liquorem adducentes.

Progredior nunc ad *causas remotas* quæ vel ex *naturalium* vel *non naturalium*, vel *præternaturalium* classe desumuntur.

Inter *res naturales* occurrit *temperamentum* ad plethoræ vel cacochymix generationem aptum: excellit *calidum humidum*, autore *Gal. art. medic. cap. 19.*

Figura capitis vitiosa. 6. Epid. comm. 1. t. 3.

svais, Innot. cerebri, 3. loc. aff. cap. 9.

B

Im-

Imbecillitas capitis à primo ortu contracta; imo

Hereditaria dispositio, plurimum valet, quale exemplum etiam proponit For. lib. 9. obs. 38.

Modus substantiæ cerebri consistens in partis membranosæ & glandulosæ laxitate, & ad recipiendum majori aptitudine, quam resistantia consistens, fores aperire potest.

Sexus uterque pronus, magis tamen muliebris afficitur per consensum, ut plurimum ab utero, vid. Höferum Heronl. med. lib. 1. cap. 3.

In numero rerum non naturalium occurrit aer nimis calidus, qui fundendo & liquando facit, ut continuum solvatur.

Frigido spirante & hyeme etiam fieri dolores capitis, inquit Hipp. 3. aph. 3. & 23.

Cibus & potus immodicus & inordinatus, ciborum calidorum usus, aliaque pravi succi edulia, etiam ad dolorem disponunt, & quidem à potu nimio oriri optime norunt illi, qui illi indulgent; sed plerumque non multum æstimant, quia per somnum ebrietate discussa & illum recedere plerumque norunt. Est tamen, qui durat & & satis graviter affligit, crapulæque deditos male sic cunctat. Quod quidem si credere nonnulli detractant, fidem ipsis facere possunt Henricus ab Heer obs. 17. p. 224. & Balib. Timæus l. 1. cas. 5. ubi magistrum equitum, cum per bacchanalia vino generoso largius se invitasset, in capitis dolorem adeo vehementem incidisse refert, ut cyclopes in cerebrum migrasse putaret, diesque noctesque insomnes duceret, non sine magnâ mentis anxietate & perturbatione. Confer. obs. 27. 28. For. lib. 9.

Motus & quietis cooperatio calculum adjicit, si peccent ἐν τῷ πολυ, modumque excedant. Immoderatum enim corporis exercitium sanguinis motum adauget: deficiens motus cruditates cumulat, cerebro nocivas.

Ut Somni moderati beneficia sunt admiranda, ita modum

dum excedentis corpus & caput diffundendo resolvunt, & ut recipere queant vitiosos humores, imbecillum reddunt.

Per *vigilias* etiam oriuntur Cephaleæ, sanguine nimirum & spiritibus nimium agitatæ, acribusque redditæ.

Sic ubi *excreta & retenta* se non recte habent, etiam oriuntur Cephaleæ: ab alvi enim suppressione fieri Cephaleas, vulgo cognitum. In altero vero sexu mensium suppressiones semper comitem habent dolorem capitis, nec gravidæ ab iis liberæ.

Semen quoque vel copiosius excretum, vel in iis, quibus abundat, retentum, caput dolore afficit. Sic à lacte in mammis mulierum retento oriri Cephaleas nutrices testantur. *Vid. obs. 29. l. 9. For.*

Animi pathemata affectum hunc gignere experientia docet.

Res præter naturam cepheam inducentes, vulnera & contusiones capitis esse, omnibus notissimum.

Et hæc de affectu, de cujus eventu in proposito aphorismo loquitur *Hipp.* sufficiant. Sequitur nunc

PARS POSTERIOR
CONTINENS MODUM EVENTUS CE-
PHALÆÆ JUXTA EFFATUM HIPPOCRATIS.

HActenus naturam Cephalææ & unde oriatur, vidi-
mus, nunc brevibus etiam *Modum Eventus* ipsius Ce-
phalææ, quæ omnium dolorum capitis periculosis-
sima & longissima, juxta *aphor. Hipp.* considerabimus,
quem sequentibus exprimit verbis. πύον, ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα
ῥυέν κτ' τὰς ῥῖνας, ἢ κτ' τὸ στόμα, ἢ κτ' τὰ ὦτα λύει τὸν νόσον:
*pūs vel aqua vel sanguis, per nares, aut os, aut aures effluens, mor-
bum solvit.*

Si nimirum, mens est *Hippocratis*, *Cephalea* ab inflam-
matione oriatur, uti superius dictum, & naturā excernatur
pūs, morbum solvi.

Si vero à *copia sanguinis* oriatur, uti supra notatum, &
fiat effluxus *sanguinis*, *Cephalæam* tolli.

Si denique *copiosi & vitiosi humores Cephalæam* inducant,
uti etiam monstratum, & fiat effusio *aquæ*, etiam solvi
morbum.

Triplex igitur *materia* à Divino sene in aureo suo di-
cto nobis proponitur, à cujus effusione *Cephalæa* solcat
solvi: πύον nimirum *pūs*, ὕδωρ *aqua* & αἷμα *sanguis*.

πύον *pūs* si effluat, dicere vult *Hipp.* solvi eam Ceph-
alæam, quæ fit ab inflammatione; sanguis enim ille extra-
vasatus, qui in vicinarum partium substantiam confertim
diffunditur, eamque distendit & irritat, tandem in *pūs* abit,
quod si post à natura excernitur, tollitur *Cephalæa*.

αἷμα ῥυέν, sanguis si effluat, solvi *Cephalæam* à copia
sanguinis continuum solvente, ortum habentem; hoc
enim modo ejus redundantia corrigitur.

ὕδωρ *aqua* si effluat, hoc est, ichor particeps succi bilio-
si pituitosi, melancholici, serosi, tolli eam *Cephalæam*,
quæ fit à copiosis & vitiosis humoribus. Tali enim modo
copia absumitur, vitiumque corrigitur.

Tandem *Divinus Senex* mentionem facit *meatum ac viarum*, per quas natura sæpe tales evacuationes instituat: καὶ τὰς εἰσὰς scilicet per nares καὶ τὸ σῶμα, per os, καὶ καὶ τὰ ὠτα, per aures, tria enim hæc emunctoria cerebro à natura data, juxta *Gal. 2. art. medic. cap. de cerebr. indiciis* & *7. meth. med. cap. 13.*

Quando nimirum καὶ τὰς εἰσὰς per nares, uti vir quidam pleni habitus, excarnificatus aliquamdiu ab intolerabili capitis dolore, pulso per nares plurimo pure, liberatus, teste *Tulpio lib. 1. obs. 32.* καὶ τὰ ὠτα per aures, καὶ κατὰ τὸ σῶμα, per os, πύον, πῦρ ἢ αἷμα, aut sanguis, aut ὕδωρ, aqua effluat; tolli *Cephalæam*, quæ vel ab inflammatione, aut sanguinis redundantia, aut copiosis & vitiosis, humoribus ortum habet.

Discant hinc Medici naturam imitari & observare, cum judicio, quantopere in *cephalæa* ex usu sint *sternutatoria, masticatoria, V. S. fonticuli, Vesicatoria*, natura quippe dux optima: nec facile errat, ipsius qui insistit vestigiis. Illa flante prospere navigat æger: & interdum ipsa ducce incredibilia peragit Medius. Uti scite *Seneca: Naturam sequentibus omnia facilia & expedita sunt, contra illam viventibus, non alia via, quam contra aquam navigantibus.*

T A N T U M.

ADDITAMENTA.

I.

Vulnera membranarum cerebri per se sunt lethalia; nec concludendum, membranas non esse læsas, si earum læsionem non sequatur vomitus biliosus, delirium, febris, vigiliæ.

II.

Sinus à dura meninge efformati non videntur esse teretes, more aliorum vasorum, dissecti enim triquetram exhibent figuram.

III.

Sinus hi habent venarum rationem, & sanguinem per arterias in cerebrum delatum recipiunt, & in jugulares venas ad cor deducunt.

IV.

Quæ de transpiratione vaporum per cranii suturas vulgò dicuntur, rigidum examen non ferunt, ea enim de causa factas nemo dixerit, qui recte structuram earum, positumque consideraverit.

F I N I S.

